

Tri Villonove balade o nestanovitnosti zemskih stvari

Anton Debeljak

Angleški književnik Swinburne je 1866 v Londonu na neko vprašanje takole odgovoril: »Srednji vek je rodil tri velike pesnike: Danteja, italijanskega plemiča; Chaucerja, angleškega gentlemana; Villona, francoskega prostaka.« Villon stiska svoje misli v preživele oblike umirajočega trubadurstva, balade in rondelle. Toda njegova osebnost in obilica doživetij premagujeta tesno obleko, da učinkuje mladostno čilo med jato sodobnih pesmarjev. Postal je prvi moderni francoski pisatelj, pa tudi pevec mladinske nespameti. Pri vsem tem je često udaril na strune, doneče o minljivosti vsega posvetnega, o neizbežni smrti. Helenstvo in rimstvo se ga je malo dotaknilo. Klasični spomini v njegovih delih se zde zajeti iz starofrancoskih predelav, manj iz izvornikov. Tem bolje pozna sv. pismo in ga pogosto navaja.

Pričujoče balade nudijo skupno misel o nestanovitnosti pozemskih stvari. Prva, *Ballade des Dames du temps jadis* — nanjo cika Komarjev Odlomek v DS 1942, 288 — vsebuje znamenito krilatico, pripev: *Mais où sont les neiges d'antan!* Flora, rimska boginja cvetic, je izvoljenka Zefiru in mati pomladi. Arhipiada utegne biti slabo zapisana atenska hetera Aspasia, Periklejeva žena, ali pa po večini tolmačev — moški Alkibiades, ki so ga spričo pisne pomote v srednjem veku šteli za žensko! Thais ali Tajda, znana lahkoživka iz Aleksandrije, priseljena v Atene, ni s prejšnjo osebo v rodu. Anatole France je 1890 porabil snov za zgodovinski roman, Massenet pa je motiv uglasbil. Jeka ali Echo, bajeslovna postava, opevana v rimskih klasikih. Héloïse (1101—1163) je bila miljenka filozofa in rektorja Abelarda (1079—1142), čigar latinske nabožne kitice utegneš brati delno prevedene v zbirki *Die schönsten Gedichte der Weltliteratur*, Phaidon, Wien, 1933. Obeh nagrobnih spomenik na pariškem pokopališču Père La Chaise obiskujejo nesrečni zaljubljeni. Kraljica... Tu je prva priča o vencu pripovedk, nanizanih okoli Nesleskega (nelskega) stolpa. Zapisan je bil šele l. 1600. Glasi se: Hotljiva francoska kraljica je vabila v Tour de Nesle mlade moške, zlasti visokošolce. Ko se je naveličala igračkanja z njimi, jih je dala pahniti z okna v mimo tekočo Seino. Smrti je ušel zgolj eden: Buridan, kasnejši rektor pariške univerze. Ujetim pticam je na glavo nalepil papir, kjer je opisal svoje strašno doživetje, in jih nato izpustil. Tako se je razvedelo kraljičino hudodelstvo. Zgodbo je obdelal nemški frančiškan Tomaž Murner v satirični knjigi »Geuchmat« (Bazel 1519). Morilko imenuje: *Alba eine Künigin*. Enako Johannes Secundus, tajnik cesarja Karla V., opisuje ogabno dogodivščino v pesnitvi »In arcem Reginae Albae Parisiis« (Leyden 1631). V misel jo jemlje med drugimi Brantôme v »Vies des dames galantes« v 16. stol. in Tallemant des Réaux v Spominih. Snov je prodrla celo v zbirko »Des Knaben Wunderhorn«. Gaillardet in Dumas sta jo spravila na oder: *La Tour de Nesle* (1832). — Pod naslovom »Berte as grans piés«, »B. z velikimi nogami«, opeva junaška pesnitev iz 13. stol. ogrsko knežno Berto, namenjeno Pipinu. Ker pa ji slikajo bodočega soproga kot Sinjebradca, so z njim zvičajno zaročili njeno hčer Alisto, naposled se prevara razkrije in prava Berta mora iti zámož ter postane mati Karlu Velikemu. Alista je morda Villonova Alis, če ni to Alix, hči kralja Ludvika VII., zaščitnica umetnosti kot nje mati Eleonora. Biétris je nemara burgundska Beatrix, druga žena cesarja Friderika I., ki ji je Gautier d'Arras posvetil roman »Ille et Galeron«. V starofrancoskem romanu o Labodjem vitezu nastopa tudi neka B. Ni pa dognano, da je bila Dantejeva Beatrice znana Villonu. Kraljica Blanka Kastiljska, mati sv. Ludoviku. — Harembugis ali Eremborg, edinka Mainskega grofa (Gesta potiticum Cenomannensium) ali pa krasotica iz prastare popevke o hčeri frankovskega vladarja, sedeči in vezoči tik okna, ko mimo jaše grof Rajnald, najlepši junak iz cesarjeve vojske. — Jeanne d'Arc, pastirica iz Domrémyja (1412—31). Villon je prvi francoski pesnik, ki omenja vrlo Lorenko, sežgano na grmadi v Rouenu.

Prehod tvori druga, *Ballade des Seigneurs du temps jadis*. — Papež Kalkst III. je vladal 1455—58. Preminul je tri leta prej, kakor je Villon pričel svojo Oporoko. Od raznih Alfonsov je I. (748—765) preganjal Mavre, X. (1252—84) pa zaslužil vzdevek: Modri. — Enega od burbonskih vojvod je bil Villon svoj čas v šegavi Prošnji navrtal za posojilo. — Bretanjski vojvoda Artur, obče znan po keltskih pripovedkah Okroglega omizja. — Škotski kralj Jakob II., †1460. — Ciprski kralj, Ivan III. Luzinjanski, †1458.

Glede Spanca pesnik otroško priznava svojo nevednost, a pri češkem vladarju je Ladislava spremenil v Lancelota (†1457). »Ballade des menus propos« se spominja Husovih rojakov: *Je congnois la faulte des Boesmes*, »poznam zmoto Pemcev« (husitstvo). Nemška prevajalca Peter Welf, *Das grosse Testament*, Wien 1937, in Martin Löpelmann, F. Villon, *Dichtungen*, München 1937, puščata kljub svoji načitanosti taka mesta brez pojasnil, ali pa vidita v Boemes — cigane! Čehe pač nerada omenjata. — Clauquin je Bertrand du Guesclin (†1380), največji francoski junak, vitez brez bojazni in brez madeža. — Auvernjski grof, Béraud III. (†1426). — Duc d'Alençon je Ivan IV., ubit v bitki pri Azincourtu (1415), ali pa Charles de Valois, padel v boju pri Crécyju 1346 poleg slepega češkega kralja Ivana Luksemburžana.

Tretja sličnica, *Ballade à ce propos en vieil français*, skuša posneti staro francoščino, dasi ne povsem uspešno. Naš prevod je zato v trubarščini in popolnoma posnema obliko izvornika. Sali, zli, zlobni; viner, vendar; more, mora; je, jih; bi-zantinski cesarji imajo često na sliki zlate roke; fran(co)ski kralj je sv. Ludovik; Dijon, Vienne, Dolles so francoska mesta; hlapčič, mladenič, dečko.

Balada žen iz davnih dni

Povejte mi, v kateri kraj
je šla prelepa rimska Flora,
kje Arhipiada je zdaj,
kje rodna Tajda biti mora;
pa Jeka, nadčloveško mila,
ki preko jezer, preko rek
je vedno rada se glasila?
No, kje je neki lanski sneg!

Kje je premodra Heloisa,
ki bil je radi nje skopljen
Pierre Abélard iz Saint-Denisa,
nato menih blagoslovljen.
Kraljica še, ki neki dan
bil radi nje čez Seine breg
je v vreči vržen Buridan?
No, kje je neki lanski sneg!

Beatrice, Berta z njo nogata,
kraljica Blanka, roža bela,
ki zvonko je ko slavec pela,
Alice, Eremburga bogata,
Ivana, vajena orožja
— Angleže je pognala v beg —
kam prêšle so, Devica božja?
No, kje je neki lanski sneg!

Pripis

Pustiva prej ko slej vprašanje,
kako z lepoto je brez peg.
Saj večni je odgovor nanje:
No, kje je neki lanski sneg!

Balada mož iz davnih dni

Potem pa, kje Kalikst je tretji,
ki leta tri in pol sedel
na rimski je stolici sveti?
In kam se neki je predel
kralj Alfons Aragonski
pa mili vojvoda Burbonski
in Artur, bretskega korenjak,
kje Karel Veliki, junak?

Kje neki škotski kralj je tisti,
ki lice je na pol imel
rdeče kakor ametisti,
pravilen ves pa drugi del?
Pa Janko Ciprski predragi
ter oni vrli Španec blagi
ne vem čigav že imenjak,
kje Karel Veliki, junak?

Podrobneje ne bom govoril,
da v svetu vse je pih in puh.
Smrtnjak bo vsakogar umoril,
naj zvija se telo in duh.
Za tegale bi še dejal:
Kje kralj je češki Ladislav
in kje očetni mu prednjak,
kje Karel Veliki, junak?

Sklep

Izginil je Klakin Bretonski,
Beraud omahnil v sarkofag.
Kje vojvoda je Alensonski,
kje Karel Veliki, junak?

Balada u' ftari gouorizi

Neruikſhi far, kir brumnu moli
ſtim plaſhzhem maſhniſhkim odeit
ter zheſtu hodi u' ſueti ſhtoli —
hudizh ta ſali, od ſerda ſgreit,
pograbi viner ga poſleid.
Ta ſhlahtnik ter niegà drobish
puſtiti more greiſhni ſueit,
uſi koker de ie iemle piſh.

Sam zeſar biſantiniſki bodi,
kir ſlatorok ie koker deid,
lohku ie franſki, ſnan pouſodi,
ſai lepſha ga ſhe bol obſtreit,
poboshen uſhe od mladih leit
mozhnu pouikſha ſueti kriſh...
uſi koker de ie iemle piſh.

Moshie u' Diſhoni, Vieni, Doli,
ſaſtopni uſeh kunſhti inu veid,
tar knesi delezh naokoli,
kar vidite ih kriſhem ſueit,
zhe ſhe toku ſo ſiti uiſh,
po nih nei ſhkorneu niti dreit,
uſi koker de ie iemle piſh.

Perſtavik

Hlapzhizh al moſki zhuerſtu sdeit,
ſabſtoin ſe plakaſh ter iesiſh,
zilu zeſarju bo ſapeit:
uſi koker de ie iemle piſh.

III.

Na sredi vasi pod košatim orehom
v gorsko tiho poletno noč
fantje so zbrani in pojo
svoje sanje, v vas gredoč.

Dreja poje kakor slavec naprej
o soncu, ki je za gore šlo,
in luno, kaj bi povedala, vpraša,
ko je prišla na nebo.

Luna se za oblake skrije,
odgovora mu ne da —
O Dreja, o Dreja, še zdaj te slišim
v pesmi, vsega hrepenečega...

O, kadar bom prišel spet domov
in bo vse, kot je biló včasih,
ob nedeljah popoldne med možaki
pod orehom se ustavim na vasi.

In bomo modrovali in med nami
boš ti in vsi naši dragi
z gospodom vred in kljub žalosti
veselje bo pred krejskimi pragi...

Opombe: Pisatelj Andrej Čebokli (1893—1923) je umrl kot mlad profesor doma v KREDU 17. oktobra. Pokopan je na domačem pokopališču pri cerkvi sv. Miklavža, kjer počiva tudi dolgoletni krejski vikar Jakob Fon († 1917), ki je v svojih mlajših letih nabral in priobčeval narodno blago, ustanovil dve dijaški štipendiji in bil navdušen lokalni zgodovinar. — Zidana voda = Nadiža, kot jo je Č. v metatezi krstil v svoji prvi povesti iz Kobariškega kota »Podlokarjev Tine« v Lj. Zv. 1914. — Bečje je njegov »Otok« iz Doma in sveta, v katerem je priobčil še »Velikonočno pismo«, »Otrok gladu«, »Idijot Marko in oni«, »Črnček«, »Solnce se smeje nad črnimi rakvami«, »Pod mrtvimi drevesi«, v Mladiki »Ločene svetove« itd. Tudi v Almanahu kat. dijaštva je nekaj njegovih črtic in še drugod. — Jurecev, hišno ime pri Čeboklijevih. Rutar Simon, znani goriški zgodovinar. Zaršče itd. krajevna imena v krejski okolici in ob Nadiži. — Prvi moj pogovor s Č. glej Dom in svet 1933.